

Znowelizowana lista lektur

w podstawie programowej języka polskiego
z komentarzem

Szkoła podstawowa

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Znowelizowana lista lektur

w podstawie programowej języka polskiego
z komentarzem

Szkoła podstawowa

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2021

Redakcja językowa i korekta
Karolina Strugińska

Projekt okładki, layout
Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład
Wojciech Romerowicz

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2021
Wydanie I

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji
Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC)
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
www.ore.edu.pl

Spis treści

I. Kształcenie w klasach I–III	4
Wstęp	4
Znowelizowana lista lektur dla klas I–III	4
Zmiany wprowadzone na liście lektur	5
Komentarz dydaktyczny dotyczący zmian na liście lektur	6
Wskazówki dydaktyczne dotyczące wybranych utworów literackich	9
II. Kształcenie w klasach IV–VIII	11
Wstęp	11
Znowelizowana lista lektur dla klas IV–VI	11
Znowelizowana lista lektur dla klas VII i VIII	13
Zmiany wprowadzone na liście lektur	14
Komentarz dydaktyczny dotyczący zmian na liście lektur uzupełniających	16
Wskazówki dydaktyczne do wybranych utworów literackich	21

I. Kształcenie w klasach I-III

Wstęp

Kształcenie w szkole podstawowej jest etapem kluczowym dla dalszego rozwoju i edukacji uczniów. Misja szkoły polega nie tylko na zapewnieniu dziecku odpowiednich warunków do zdobywania wiedzy, ale również na zadbanie o to, aby nauka odbywała się w atmosferze szacunku i życzliwości. Jednym z zadań, które stoją przed szkołą, jest kształcenie umiejętności czytania i poprawnego posługiwania się językiem polskim w mowie i piśmie. W opanowaniu tych umiejętności pomóc ma literatura, która rozbudzi w dziecku ciekawość poznawczą i wprowadzi je w świat wartości.

Realizacji tych zadań służy zaktualizowana lista lektur przeznaczona do wspólnego i indywidualnego czytania. Wprowadzone zmiany mają służyć wspieraniu rozwoju dziecka, pomagać mu odkryć własne możliwości i zrozumieć otaczającą rzeczywistość. Zaproponowane utwory literackie mają na celu rozbudzenie w uczniach zamiłowania do czytania oraz przygotowanie ich do umiejętnego i krytycznego obcowania z dziełem literackim na kolejnych etapach edukacyjnych.

Znowelizowana lista lektur dla klas I-III

Propozycja lektur do wspólnego i indywidualnego czytania:

- 1) Hans Christian Andersen, *Baśnie* (do wyboru);
- 2) Justyna Bednarek, *Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek (czterech prawych i sześciu lewych)*;
- 3) Jan Brzechwa, *Brzechwa dzieciom*;
- 4) Waldemar Cichoń, *Cukierku, ty łobuziel*;
- 5) Agnieszka Frączek, *Rany Julek! O tym, jak Julian Tuwim został poetą*;
- 6) Dorota Gellner, *Wścibscy*;
- 7) Julita Grodek, *Mania, dziewczyna inna niż wszystkie. Opowieść o Marii Skłodowskiej-Curie*;
- 8) Tom Justyniarski, *Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca*;
- 9) Grzegorz Kasdepke, *Detektyw Pozytywka*;
- 10) Piotr Kordyasz, *Lolek. Opowiadania o dzieciństwie Karola Wojtyły (fragmenty)*;
- 11) Barbara Kosmowska, *Dziewczynka z parku*;
- 12) Zofia Kossak-Szczucka, *Kłopoty Kacperka góreckiego skrzata*;
- 13) Maria Krüger, *Karolcia*;
- 14) Åsa Lind, *Piaskowy Wilk*;
- 15) Astrid Lindgren, *Dzieci z Bullerbyn*;
- 16) Hugh Lofting, *Doktor Dolittle i jego zwierzęta*;

- 17) Aleksandra i Daniel Mizielińscy, *Którędy do Yellowstone? Dzika podróż po parkach narodowych*;
- 18) Joanna Papuzińska, *Asiunia*;
- 19) Danuta Parlak, *Kapelusz Pani Wrony*;
- 20) Roman Pisarski, *O psie, który jeździł koleją*;
- 21) Janina Porazińska, *Pamiętnik Czarnego Noska*;
- 22) Maria Terlikowska, *Drzewo do samego nieba*;
- 23) Julian Tuwim, *Wiersze dla dzieci*;
- 24) Barbara Tylicka, *O krakowskich psach i kleparskich kotach. Polskie miasta w baśni i legendzie*;
- 25) Danuta Wawiłow, *Najpiękniejsze wiersze*;
- 26) Łukasz Wierzbicki, *Afryka Kazika; Dziadek i niedźwiadek*.

Zmiany wprowadzone na liście lektur

Zmiana Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356 oraz z 2018 r., poz. 1679) podyktowana jest potrzebą zapewnienia lepszej korelacji lektur zaproponowanych na poszczególnych etapach edukacyjnych z celami kształcenia określonymi w podstawie programowej dla szkoły podstawowej.

Utwory, które zaproponowano do wpisania na listę lektur, zostały wybrane ze względu na ich walory edukacyjne i wychowawcze oraz elementy konstrukcyjne. Nie bez znaczenia była także warstwa językowa tych tekstów. Zaproponowane utwory cechuje czytelny system wartości, w którym szczególną uwagę zwraca się na przyjaźń, odpowiedzialność, odwagę i miłość, a także odpowiednia do wieku czytelnika konstrukcja świata przedstawionego z silnie zarysowaną akcją i wyrazistymi postaciami. Istotnym elementem uwzględnionym przy wyborze zaproponowanych pozycji książkowych był ich język. Zaproponowane utwory literackie cechują się staranną polszczyzną, umiejętnie wykorzystywaną do mówienia o otaczającym nas świecie.

Utwory przeznaczone do wspólnego i indywidualnego czytania zostały dobrane w taki sposób, aby umożliwić nauczycielom realizację celów kształcenia zapisanych w podstawie programowej. Nowe utwory na liście lektur umożliwią nauczycielom wprowadzenie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku do tradycji. Wskażą również wzorce postępowania, nauczą budowania relacji społecznych. Zaproponowane teksty literackie są także źródłem wiedzy

niezbędnej do zrozumienia świata, rozbudzają naturalną ciekawość poznawczą ucznia, co ma znaczenie w jego wszechstronnym rozwoju osobowym.

Wśród nowych pozycji zaproponowanych jako teksty do samodzielnej i wspólnej lektury znalazły się następujące utwory:

- Dorota Gellner, *Wścibscy* – książka opowiada o barwnej rodzinie nietuzinkowych wścibskich postaci, która interesuje się wszystkim dookoła. Składa się z krótkich, rymowanych opowiadań, z których każda kończy się morałem.
- Julita Grodek, *Mania, dziewczyna inna niż wszystkie*. Opowieść o Marii Skłodowskiej-Curie – książka prezentuje historię życia małej Mani (Marii Skłodowskiej), późniejszej noblistki. Wydarzenia poznajemy dzięki jej rozmowom z członkami najbliższej rodziny. To historia o dziewczynce, która zapragnęła poznawać świat i której udało się osiągnąć sukces. W książce opisane są także najważniejsze dokonania polskiej noblistki i w przystępny sposób wyjaśnione najważniejsze zagadnienia z zakresu edukacji przyrodniczej.
- Tom Justyniarski, *Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca* – historia psa bernardyna o imieniu Betty, który trafia do schroniska dla zwierząt. Stamtąd zostaje zabrany przez dziesięcioletniego Adasia. To spotkanie staje się początkiem niezwyklej przyjaźni chłopca i zwierzęcia i ma ogromny wpływ na ich życie.
- Piotr Kordyasz, *Lolek. Opowiadania o dzieciństwie Karola Wojtyły* (fragmenty) – zbiór opowieści prezentujących życie Karola Wojtyły. Książka przybliża dzieciństwo Jana Pawła II w Wadowicach.
- Zofia Kossak-Szczucka, *Kłopoty Kacperka góreckiego skrzata* – książka opowiada o skrzacie Kacperku i jego przyjaciółach, którzy zamieszkują stary dom w Górkach Wielkich. W obliczu niebezpieczeństwa mieszkańcy domu muszą podjąć walkę ze złem.
- Åsa Lind, *Piaskowy Wilk* – książka opowiada o małej Karusi, która zaprzyjaźnia się z Piaskowym Wilkiem. Pomaga on dziewczynce zrozumieć otaczający ją świat, wyjaśnia jej niektóre zachowania dorosłych.
- Aleksandra i Daniel Mizielińscy, *Którędy do Yellowstone? Dzika podróż po parkach narodowych* – książka opowiada o przygodach pary przyjaciół – żubra i wiewiórki – która wybiera się na wycieczkę po najbardziej znanych parkach narodowych na świecie. Swoją przygodę rozpoczynają od miejsca zamieszkania, czyli od Puszczy Białowieskiej.

Komentarz dydaktyczny dotyczący zmian na liście lektur

Wszystkie zaproponowane pozycje książkowe służą realizacji wymagań szczegółowych zapisanych w podstawie programowej nie tylko w zakresie edukacji polonistycznej, ale również w zakresie edukacji społecznej. Mogą być także punktem wyjścia do omawiania zagadnień z zakresu etyki, zwłaszcza tych, które kształtują umiejętność określania tego, co jest dobre, a co złe w otaczającym świecie – i w świecie poznawanych tekstów.

Zaproponowane lektury przeznaczone do wspólnego i indywidualnego czytania sprzyjają realizacji zadań takich jak: wprowadzanie ucznia w świat wartości, wskazywanie wzorców postępowania (*Lolek. Opowiadania o dzieciństwie Karola Wojtyły; Mania, dziewczyna inna niż wszystkie. Opowieść o Marii Skłodowskiej-Curie*), kształtowanie w uczniach szacunku dla godności innych osób (*Wścibscy*), wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej (*Kłopoty Kacperka góreckiego skrzata*). Mogą także pomóc w rozbudzaniu naturalnej ciekawości poznawczej i zamiłowania do czytania (*Piaskowy Wilk; Którędy do Yellowstone? Dzika podróż po parkach narodowych*) czy zachęcać do angażowania się w wolontariat (*Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca*). Poniżej wskazano przykłady wykorzystania poszczególnych tekstów.

- Dorota Gellner, *Wścibscy*
Książka może być punktem wyjścia do rozmów na temat granic czyjejś prywatności i konsekwencji płynących z niewłaściwego postępowania. Może także okazać się pomocna w realizacji wymagań dotyczących: umiejętności nazywania poznanych wartości, oceny postępowania innych ludzi, umiejętności rozpoznawania, rozumienia emocji swoich i innych osób. Nauczyciel może na zajęciach wykorzystać tę pozycję, żeby kształtować umiejętności dzieci w zakresie określania tego, co jest dobre, a co jest złe w świecie poznawanych tekstów. Zawarte w publikacji ilustracje mogą stać się pretekstem do wymyślania przez uczniów własnych historyjek związanych z bohaterami. Fragmenty książki można wskazać jako teksty do pamięciowego opanowania ze względu na ich rytmiczność i melodyjność.
- Julita Grodek, *Mania, dziewczyna inna niż wszystkie. Opowieść o Marii Skłodowskiej-Curie*
Lektura może stanowić wstęp do rozmów na temat: zjawisk przyrodniczych, dorastania, roli rodziny w życiu człowieka, podejmowania wyzwań, spełniania marzeń. Może też być pomocna w realizacji wymagania dotyczącego prezentowania informacji o wielkich Polakach – w tym przypadku noblistki. Pracując na zajęciach z uczniami, nauczyciel może wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić wśród uczniów takie umiejętności jak: wskazywanie cech i ocenianie bohaterów, opisywanie osoby na podstawie lektury. Książkę można również wykorzystać podczas kształcenia umiejętności pisania krótkich form wypowiedzi pisemnej (np. podziękowania list, życzenia).
- Tom Justyniarski, *Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca*
Książka może być pretekstem do rozmów na temat odpowiedzialności, wrażliwości, miłości do zwierząt i opiekuńczości. W lekturze ukazano świat ludzi i zwierząt, początek przyjaźni między człowiekiem a zwierzęciem i wpływ tej przyjaźni na życie człowieka. Lektura może służyć realizacji wymagania dotyczącego osiągnięcia przez ucznia umiejętności rozumienia odczuć zwierząt, umiejętności odczuwania więzi uczuciowej i potrzeby jej budowania oraz umiejętności rozpoznawania i rozumienia emocji swoich oraz innych osób. Nauczyciel pracujący na zajęciach z uczniami może

wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić następujące umiejętności: układanie zdarzeń we właściwej kolejności, wskazywanie cech i ocenianie bohaterów, układanie opowiadania, np. dalsze losy bohatera, odróżnianie świata fikcji od realnej rzeczywistości.

- Piotr Kordyasz, *Lolek. Opowiadania o dzieciństwie Karola Wojtyły* (fragmenty)
Tekst można wykorzystać podczas rozmów na temat roli rodziny w życiu człowieka, realizowania przez człowieka pasji i zainteresowań. Utwór inspiruje do rozmów na temat osób, które warto naśladować. Potwierdza założenie, że każdy może osiągnąć coś wielkiego. Książka wydaje się pomocna w kontekście konieczności prezentowania informacji o wielkich Polakach, w tym przypadku papieża Jana Pawła II. Nauczyciel może wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić u uczniów umiejętność układania opowiadań, ustalania kolejności zdarzeń, a także tworzenia krótkich form wypowiedzi pisemnej, jak np. list, życzenia, ogłoszenie, podziękowanie.
- Zofia Kossak-Szczucka, *Kłopoty Kacperka góreckiego skrzata*
Książka może być punktem wyjścia do rozmów na temat przyjaźni, poświęcenia i wierności. Opisana w niej historia przyda się do omówienia roli domu, rodziny i tradycji w życiu każdego człowieka. Może okazać się pomocna w realizacji wymagania dotyczącego doskonalenia umiejętności odczuwania więzi uczuciowej i potrzeby jej budowania, rozpoznawania i rozumienia swoich emocji i uczuć, określania tego, co jest dobre, a co jest złe w świecie. Nauczyciel może wykorzystać tę pozycję podczas zajęć, żeby kształcić u uczniów umiejętność wskazywania cech i oceniania bohaterów, układania opowiadań. Utwór można również wykorzystać, aby wprowadzić dzieci w świat baśni.
- Åsa Lind, *Piaskowy Wilk*
Problematyka książki dotyczy rodziny, ciekawości, poczucia osamotnienia, przyjaźni. Lektura tekstu może posłużyć kształtowaniu umiejętności odczuwania więzi uczuciowej i potrzeby jej budowania, rozpoznawania i rozumienia przez uczniów własnych emocji i uczuć, określania, co jest dobre, a co złe, dostrzegania, że lepiej poznaje się siebie w relacji z innymi osobami niż w samotności. Na zajęciach warto wykorzystać tę pozycję, żeby kształtować u uczniów umiejętność wyszukiwania w tekście fragmentów – zgodnie z ich oceną – najpiękniejszych, najważniejszych albo trudnych do zrozumienia, a także umiejętność układania opowiadania twórczego, np. na temat dalszych losów bohatera.
- Aleksandra i Daniel Mizielińscy, *Którędy do Yellowstone? Dzika podróż po parkach narodowych*
Książka może stać się punktem wyjścia do rozmów o przyjaźni, indywidualności, nauce, przygodzie, przełamywaniu dotychczasowych przyzwyczajeń. Okaze się pomocna w nauce rozumienia odczuć zwierząt. Na zajęciach warto wykorzystać tę pozycję w celu doskonalenia umiejętności układania opowiadań, ustalania

kolejności zdarzeń, wskazywania cech i oceniania bohaterów. Książka może też posłużyć wprowadzeniu dzieci w świat komiksu. Zaproponowana lektura pozwala również na poszerzenie wiedzy z zakresu edukacji przyrodniczej (w książce umieszczone są rysunki roślin charakterystycznych dla danego parku narodowego, co może inspirować uczniów do tworzenia zielników z charakterystycznymi roślinami polskich łąk i lasów).

Wskazówki dydaktyczne dotyczące wybranych utworów literackich

Piaskowy Wilk Åsy Lind to tekst pozwalający w znacznym stopniu realizować cele kształcenia dotyczące kształtowania sfery emocjonalnej, społecznej i poznawczej. W kontekście emocjonalnego rozwoju ucznia kształtuje umiejętność rozpoznawania, rozumienia i nazywania emocji oraz wyrażania ich w odpowiedni sposób, a także zwraca uwagę na potrzebę budowania więzi uczuciowych, w tym więzi z rodziną. W obrębie społecznego obszaru kształcenia rozwija umiejętność nazywania poznawanych wartości, dokonywania oceny postępowania innych ludzi, odwoływania się w ocenie do przyjętych zasad, a także umiejętność samodzielnego wyrażania swoich oczekiwań. W ramach poznawczego rozwoju ucznia kształtuje umiejętność samodzielnego, refleksyjnego i twórczego myślenia, umiejętność stawiania pytań, dostrzegania problemów, umiejętność obserwacji zjawisk przyrodniczych, formułowania wniosków i spostrzeżeń.

Piaskowy Wilk to historia Karusi, która mieszka z rodzicami w domu przy plaży. Pewnego dnia, gdy dziewczynka bawi się sama na plaży, spotyka niezwykle zwierzę – Piaskowego Wilka. Jest on stary i bardzo mądry. Zna odpowiedzi na wszystkie pytania. Dziewczynka zaprzyjaźnia się z nim i biegnie do niego zawsze wtedy, gdy chce się pobawić, gdy jej się nudzi, czuje się nierozumiana przez rodziców lub ma pytania, na które nikt nie potrafi jej odpowiedzieć. Utwór prostym i zrozumiałym językiem opisuje niektóre zagadnienia z dziedziny fizyki i filozofii. W książce pojawiają się także tematy ważne – traktuje ona bowiem o braku zrozumienia, nieśmiałości czy potrzebie miłości i akceptacji. Główna bohaterka uczy się, że siniaki to medale za odwagę, oswaja swoje lęki, np. przed ciemnością, uczy się wyrażać swoje emocje, nazywać potrzeby, przełamuje też nieśmiałość.

Utwór może zostać wykorzystany do przeprowadzenia cyklu zajęć obejmujących edukację polonistyczną, społeczną, przyrodniczą, plastyczną.

- W zakresie edukacji polonistycznej proponuje się cykl zajęć dotyczących szeroko rozumianej ciekawości poznawczej (Co to jest ciekawość i co to znaczy być ciekawskim?, Kiedy i po co zadajemy pytania?, Na które z pytań łatwo, a na które trudniej udzielić odpowiedzi?, Jakie pytania można byłoby zadać Piaskowemu Wilkowi?). Taka tematyka sprzyja realizowaniu wymagań dotyczących: wypowiadania się w formie uporządkowanej i rozwiniętej na tematy związane lekturą, omawiania przeczytanych tekstów, układania i zapisywania opowiadań, wyodrębniania postaci

i zdarzeń w utworze literackim, ustalania kolejności zdarzeń, tworzenia krótkich form wypowiedzi (ogłoszenie, życzenie, list).

- W zakresie edukacji społecznej proponuje się zajęcia dotyczące przynależności do określonej grupy społecznej (rodziny), obejmujące zagadnienia dotyczące funkcjonowania dziecka w najbliższym środowisku (Z kim najchętniej spędzam czas?, Co lubię w moim domu?, Co najbardziej lubię robić?, Czego się boję i jak mogę sobie z tym poradzić?). W obszarze tym warto zwrócić uwagę na kształcenie umiejętności oceniania przez ucznia własnego postępowania i zachowań innych osób – w odniesieniu do takich wartości, jak: odpowiedzialność, przyjaźń, życzliwość, pomoc, przebaczenie.
- W zakresie edukacji przyrodniczej proponuje się zajęcia związane z rozumieniem środowiska przyrodniczego (Co najbardziej ciekawi mnie w najbliższym otoczeniu?, Czego chciałbym dowiedzieć się o otaczającym mnie świecie, o przyrodzie, zwierzętach, planetach?)
- W zakresie edukacji plastycznej utwór może zostać wykorzystany do kształcenia umiejętności z zakresu percepcji wizualnej, ekspresji twórczej (tworzenie ilustracji do książki, projektowanie przez uczniów własnej wersji książki *Piaskowy Wilk*, wykonywanie impresji plastycznych, ilustrowanie scen inspirowanych książką).

Przedstawione powyżej propozycje nie wyczerpują wszystkich możliwości pracy z danym dziełem literackim. Mają jedynie stanowić inspirację dla nauczycieli, zachęcać ich do wnikliwego spojrzenia na zaproponowane lektury i szukania nowatorskich pomysłów na pracę z tekstami literackimi.

II. Kształcenie w klasach IV-VIII

Wstęp

Kształcenie w szkole podstawowej to etap kluczowy dla dalszego rozwoju uczniów i ich edukacji. Szkoła powinna nie tylko zapewniać dzieciom odpowiednie warunki do zdobywania wiedzy, ale także dbać o to, aby kształcenie odbywało się w atmosferze szacunku i życzliwości. Jednym z zadań, które stoją przed szkołą, jest wprowadzanie uczniów w świat literatury. Odpowiedni dobór omawianych tekstów ma na celu rozwijanie u uczniów kompetencji czytelniczych, dzięki którym będą oni umieli krytycznie spojrzeć na utwory literackie i teksty kultury.

Realizacji tych zadań służyć ma zaktualizowana lista lektur, która będzie wspierać rozwój osobowy uczniów i rozbudzać w nich zamiłowanie do literatury. Zaproponowane utwory – zarówno z zakresu literatury polskiej, jak i światowej – mają za zadanie nauczyć czegoś współczesnego odbiorcę. Sprzyjają podejmowaniu przez ucznia dialogu z tekstem, wyrażaniu opinii na temat dzieła i jego zawartości. Przygotowują do dokonywania świadomych wyborów czytelniczych na kolejnym etapie edukacyjnym.

Zaproponowane pozycje książkowe wzbogacają bazę utworów literackich kształtujących tożsamość kulturową i narodową oraz służą realizacji wymagania, jakim jest wychowanie ku wartościom.

Znowelizowana lista lektur dla klas IV-VI

Lektury obowiązkowe:

- 1) Jan Brzechwa, *Akademia Pana Kleksa*;
- 2) Janusz Christa, *Kajko i Kokosz. Szkoła latania* (komiks);
- 3) René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, *Mikołajek* (wybór opowiadań);
- 4) Ignacy Krasicki, *wybrane bajki*;
- 5) Clive Staples Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa*;
- 6) Adam Mickiewicz, *Powrót taty, Pani Twardowska, Pan Tadeusz* (fragmenty, w tym: opisy, prezentacje tradycji i obyczajów, polowanie i koncert Wojskiego);
- 7) Ferenc Molnár, *Chłopcy z Placu Broni*;
- 8) Bolesław Prus, *Katarynka*;
- 9) Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*;
- 10) Juliusz Słowacki, *W pamiętniku Zofii Bobrówny*;
- 11) John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*;
- 12) Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego*;
- 13) *wybrane mity greckie, w tym mit o powstaniu świata oraz mity o Prometeuszu, o Syzyfie, o Demeter i Korze, o Dedalu i Ikarze, o Heraklesie, o Tezeuszu i Ariadnie, o Orfeuszu i Eurydyce*;

- 14) *Biblia*: stworzenie świata i człowieka oraz wybrane przypowieści ewangeliczne, w tym: o siewcy, o talentach, o pannach roztropnych, o miłosiernym Samarytaninie;
- 15) wybrane podania i legendy polskie, w tym o Lechu, o Piaście, o Kraku i Wandzie;
- 16) wybrane baśnie polskie i europejskie, w tym: Charles Perrault, *Kopciuszek*, Aleksander Puszkin, *Bajka o rybaku i rybce*;
- 17) wybrane wiersze Władysława Bełzy, Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Anny Kamieńskiej, Joanny Kulmowej, Adama Mickiewicza, Czesława Miłosa, Tadeusza Różewicza, Juliusza Słowackiego, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego oraz pieśni i piosenki patriotyczne.

Lektury uzupełniające (obowiązkowo dwie w każdym roku szkolnym), na przykład:

- 1) Adam Bahdaj, *Kapelusz za 100 tysięcy*;
- 2) Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród* lub inna powieść;
- 3) Lewis Carroll, *Alicja w Krainie Czarów*;
- 4) Carlo Collodi, *Pinokio*;
- 5) Aleksander Dumas, *Trzej muszkieterowie*;
- 6) John Flanagan, *Zwiadowcy. Księga 1. Ruiny Gorlanu*;
- 7) Olaf Fritsche, *Skarb Troi*;
- 8) Emilia Kiereś, *Rzeka*;
- 9) Joseph Rudyard Kipling, *Księga dżungli*;
- 10) Janusz Korczak, *Król Maciuś Pierwszy*;
- 11) Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*;
- 12) Zofia Kossak-Szczucka, *Topsy i Lupus*;
- 13) Marcin Koziół, *Skrzynia Władcy Piorunów*;
- 14) Selma Lagerlöf, *Cudowna podróż*;
- 15) Stanisław Lem, *Cyberiada* (fragmenty);
- 16) Bolesław Leśmian, *Klechdy sezamowe*;
- 17) Kornel Makuszyński, wybrana powieść;
- 18) Andrzej Maleszka, *Magiczne drzewo*;
- 19) Alan Aleksander Milne, *Kubuś Puchatek*;
- 20) Lucy Maud Montgomery, *Ania z Zielonego Wzgórza*;
- 21) Małgorzata Musierowicz, wybrana powieść;
- 22) Ewa Nowak, *Pajaczek na rowerze*;
- 23) Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*;
- 24) Sat-Okh, *Biały Mustang*;
- 25) Longin Jan Okoń, *Tecumseh*;
- 26) Ferdynand Antoni Ossendowski, *Słoń Birara*;
- 27) Jacek Podsiadło, *Czerwona kartka dla Sprężyny*;
- 28) Henryk Sienkiewicz, *Janko Muzykant*;
- 29) Alfred Szklarski, wybrana powieść;

- 30) Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera*;
 - 31) Louis de Wohl, *Posłaniec króla*;
 - 32) wybrane pozycje z serii *Nazywam się...* (np. *Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Maria Skłodowska-Curie, Jan Paweł II* i inni)
- lub inne utwory literackie i teksty kultury wybrane przez nauczyciela.

Znowelizowana lista lektur dla klas VII i VIII

Lektury obowiązkowe:

- 1) Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*;
- 2) Aleksander Fredro, *Zemsta*;
- 3) Jan Kochanowski, wybór fraszek, pieśni i trenów, w tym *Tren I, V, VII i VIII*;
- 4) Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*;
- 5) Ignacy Krasicki, *Żona modna*;
- 6) Adam Mickiewicz, *Reduta Ordona, Śmierć Pułkownika, Świtezianka, Dziady* część II, wybrany utwór z cyklu *Sonety krymskie, Pan Tadeusz* (całość);
- 7) Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Księżę*;
- 8) Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis, Latarnik*;
- 9) Juliusz Słowacki, *Balladyna*;
- 10) Stefan Żeromski, *Szyfrowe prace*;
- 11) Sławomir Mrożek, *Artysta*;
- 12) Melchior Wańkowicz, *Tędy i owędy* (wybrany reportaż);
- 13) wybrane wiersze poetów wskazanych w klasach IV–VI, a ponadto Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Stanisława Barańczaka, Cypriana Kamila Norwida, Bolesława Leśmiana, Mariana Hemara, Jarosława Marka Rymkiewicza, Wisławy Szymborskiej, Kazimierza Wierzyńskiego, Jana Lechonia, Jerzego Lieberta oraz fraszki Jana Sztau-dyngera i aforyzmy Stanisława Jerzego Leca.

Lektury uzupełniające (obowiązkowo dwie w każdym roku szkolnym), na przykład:

- 1) Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragmenty);
- 2) Agatha Christie, wybrana powieść kryminalna;
- 3) Lloyd Cassel Douglas, *Wielki Rybak*;
- 4) Arkady Fiedler, *Dywizjon 303*;
- 5) Ernest Hemingway, *Stary człowiek i morze*;
- 6) Barbara Kosmowska, *Pozłacana rybka*;
- 7) Zofia Kossak-Szczucka, *Bursztyny* (wybrane opowiadanie);
- 8) André Frossard, *Nie lękajcie się! Rozmowy z Janem Pawłem II*;
- 9) Karolina Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939–5 IV 1945* (fragmenty);
- 10) Bolesław Prus, *Placówka, Zemsta*;
- 11) Henryk Sienkiewicz, *Krzyżacy, Sąd Ozyrysa*;
- 12) Eric-Emmanuel Schmitt, *Oskar i pani Róża*;

13) Nicolas Sparks, *Jesienna miłość*;

14) Melchior Wańkowicz, *Bitwa o Monte Cassino* (fragmenty), *Ziele na kraterze* lub inne utwory literackie i teksty kultury wybrane przez nauczyciela, w tym wiersze poetów współczesnych i reportaże.

Zmiany wprowadzone na liście lektur

Zmiana Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356 oraz z 2018 r., poz. 1679) podyktowana jest potrzebą silniejszej korelacji lektur zaproponowanych na poszczególnych etapach edukacyjnych z celami kształcenia określonymi w podstawie programowej dla szkoły podstawowej.

Utwory zaproponowane do wpisania na listę lektur wybrano przede wszystkim ze względu na ich walory edukacyjne i wychowawcze. Teksty te cechuje czytelny system wartości, w którym szczególne miejsce zajmują: przyjaźń, odpowiedzialność, odwaga i miłość. Argumentem przemawiającym za wskazaniem ww. pozycji książkowych jest również staranna polszczyzna dominująca w tych utworach, którą warto umiejętnie wykorzystać do mówienia o otaczającym świecie.

Utwory zaproponowane do wpisania na listę lektur uzupełniających zostały dobrane w taki sposób, aby umożliwić nauczycielom realizację celów kształcenia zapisanych w podstawie programowej. Omawianie tych tekstów posłuży wyrabianiu i rozwijaniu w uczniach zdolności rozumienia utworów literackich – zarówno z zakresu literatury polskiej, jak i światowej – oraz umiejętności mówienia o tych utworach z wykorzystaniem potrzebnej terminologii. Umożliwi także kształtowanie postaw szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej oraz pozwoli na rozwijanie zdolności dostrzegania wartości, którymi należy się w życiu kierować.

Ważnym elementem zmiany jest umieszczenie w wykazie lektur uzupełniających takich pozycji książkowych, które stanowią przykład różnorodnych kontekstów: kulturowego, filozoficznego, społecznego, biograficznego. Książki te skłaniają do refleksji, pobudzają wyobraźnię i poruszają tematy atrakcyjne dla młodego czytelnika.

Wśród nowych pozycji zaproponowanych jako lektury uzupełniające znalazły się następujące utwory:

- Carlo Collodi, *Pinokio* – opowieść o drewnianym pajacyku, który bardzo chce zostać prawdziwym chłopcem. Pewnego dnia ucieka on od swojego ojca, Dżepetta,

i wyrusza w podróż, która odmienia jego życie. Po licznych przygodach, dzięki wroźce i ojcu, bohaterowi udaje się spełnić marzenie – staje się człowiekiem.

- John Flanagan, *Zwiadowcy. Księga 1. Ruiny Gorlanu* – książka opowiada o chłopcu, który mieszka w sierocińcu. Kiedy osiąga odpowiedni wiek, musi zdecydować, kim chce zostać. Pragnie być rycerzem, jednakże nie pozwalają mu na to fizyczne uwarunkowania. Chłopiec zostaje więc uczniem jednego z najlepszych zwiadowców w królestwie.
- Emilia Kiereś, *Rzeka* – opowieść o Kilianie, który czeka na powrót ojca zaginionego podczas wojny. Zbyt długa rozłąka sprawia, że chłopiec podejmuje trudną decyzję i postanawia wyruszyć w świat. Zamierza odszukać ojca i powrócić z nim do rodzinnej wioski. Ta wyprawa stanie się początkiem niezwyklej przygody.
- Zofia Kossak-Szczucka, *Topsy i Lupus* – książka opowiada historię psa Lupusa, który zostaje porwany do cyrku. Lupus jest cyrkową atrakcją, ponieważ potrafi „rozmawiać” z ludźmi. Tymczasem na ratunek psu wyrusza dwóch chłopców. Po drodze przeżywają szereg niesamowitych przygód.
- Bolesław Leśmian, *Klechdy sezamowe* – książka zawiera sześć orientalnych baśni opracowanych przez Bolesława Leśmiana. Na zbiór składają się: *Ali Baba i czterdziestu zbójców*, *Baśń o Aladynie i o lampie cudownej*, *Baśń o rumaku zaklętym*, *O pięknej Parysadzcie i o Ptaku Bulbulezarze*, *Opowiadanie króla Wysp Hebanowych*, *Rybak i geniusz*. Napisane piękną polszczyzną wprowadzają czytelnika w świat baśni dalekiego wschodu.
- Alan Aleksander Milne, *Kubuś Puchatek* – historia Krzysia i jego przyjaciół ze Stumilowego Lasu. W dziesięciu rozdziałach autor zamknął niezwykle przygody niedźwiadka, który spędza czas na wędrówkach po lesie w poszukiwaniu przygód.
- Longin Jan Okoń, *Tecumseh* – historia wodza Indian, który walczy o wolność i o zachowanie ciągłości tradycji swoich przodków.
- Ferdynand Antoni Ossendowski, *Słoń Birara* – historia Amry, indyjskiego chłopaka, który po śmierci dziadka zmuszony jest zaopiekować się rodziną. Razem ze słońmi Birarą podejmuje pracę przy wyrębie lasów. Początkiem zmian w jego życiu staje się spotkanie z synem maharadży.
- Jacek Podsiadło, *Czerwona kartka dla Sprężyny* – pełna humoru historia Daniela i jego kolegi Oskara (Sprężyny), których łączy wspólna pasja – gra w piłkę nożną. Jako członkowie amatorskiej drużyny piłkarskiej postanawiają powalczyć o tytuł mistrza Warszawy w Złotej Lidze Juniorów.
- Louis de Wohl, *Posłaniec króla* – książka opowiadająca o początkach chrześcijaństwa. Akcja powieści rozgrywa się w Palestynie, Syrii i Rzymie z czasów Nerona. Tekst prezentuje niezwykle ciekawe życie świętego Pawła z Tarsu.
- Lloyd Cassel Douglas, *Wielki Rybak* – utwór, którego akcja rozgrywa się w okresie, kiedy żył i nauczał Jezus. Powieść przybliży losy i działalność Szymona (św. Piotra), rybaka, który stanie się powiernikiem Chrystusa i jego następcą na ziemi.
- Zofia Kossak-Szczucka, *Bursztyny* (wybrane opowiadanie) – zbiór opowiadań nawiązujących do dziejów Polski – od czasów najdawniejszych aż do wieku XIX.

Bohaterami są ważne postacie z historii Polski – władcy, poeci, bohaterowie narodowi.

- André Frossard, *Nie lękajcie się! Rozmowy z Janem Pawłem II* – książka powstała w oparciu o wywiad, który francuski dziennikarz André Frossard przeprowadził z Janem Pawłem II.
- Bolesław Prus, *Placówka* – historia wiejskiego chłopca – Ślimaka, który nie chce sprzedać swojej ziemi niemieckim osadnikom, przede wszystkim dlatego, że zapewnia mu ona wyżywienie. Bohater, mimo wielu porażek, w konflikcie z niemieckimi osadnikami oraz z mieszkańcami wsi, odnosi zwycięstwo.
- Bolesław Prus, *Zemsta* – utwór łączy w sobie elementy fantastyki naukowej oraz utopii dotyczącej nowej, odrodzonej Polski. Autor przedstawia wizję Polaków jako pierwszego narodu świata, z którego wywodzić się będzie wielu wybitnych wynalazców, odkrywców, poetów.
- Henryk Sienkiewicz, *Sąd Ozyrysa* – alegoryczna nowela opisująca sąd mitologicznego Ozyrysa nad duszą pogańskiego ministra, o którą walczą Głupota i Niegodziwość. Autor przedstawia w ten sposób odwieczny problem bezdusznej władzy, reprezentowanej przez urzędnika o znaczącym imieniu Psunabudes.
- Nicolas Sparks, *Jesienna miłość* – to historia miłości, która połączyła szkolnego rozrabiakę Landona i Jamie, skromną córkę pastora. Uczucie to odmienia życie obydwójki i ma wpływ na przemianę i przyszłość Landona.

Komentarz dydaktyczny dotyczący zmian na liście lektur uzupełniających

Omawianie zaproponowanych lektur sprzyja realizacji zadania, jakim jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej (*Placówka*), przywiązania do historii i tradycji narodowych (*Bursztyny*). Ukierunkowują one ucznia ku wartościom (*Pinokio*, *Wielki Rybak*, *Posłaniec króla*, *Nie lękajcie się! Rozmowy z Janem Pawłem II*). Wskazują wzorce postępowania (*Zwiadowcy*, *Rzeka*, *Topsy i Lupus*, *Sąd Ozyrysa*). Sprzyjają też kształtowaniu szacunku uczniów dla godności innych osób (*Tecumseh*, *Jesienna miłość*). Rozbudzają naturalną ciekawość poznawczą (*Słoń Birara*) i zamiłowanie do czytania (*Klechdy sezamowe*, *Kubuś Puchatek*, *Czerwona kartka dla Sprężyny*). Wszystkie zaproponowane pozycje książkowe mogą być pomocne w realizacji wymagania dotyczącego kształcenia umiejętności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka – i kierowania się tymi wartościami.

Wskazane pozycje książkowe służą realizacji wymagań szczegółowych zapisanych w podstawie programowej we wszystkich czterech obszarach, szczególnie zaś w obszarach: *Kształcenie literackie i kulturowe* oraz *Tworzenie wypowiedzi*.

W odniesieniu do obszaru *Kształcenie literackie i kulturowe* zaproponowane lektury kształcą umiejętności z zakresu czytania utworów literackich, ze szczególnym uwzględnieniem

interpretacji tekstów i odczytywania sensów ukrytych. W kontekście *Kształcenia językowego* utwory te doskonają umiejętność posługiwania się staranną polszczyzną, utrwalają znajomość norm językowych. W zakresie *Tworzenia wypowiedzi* doskonają umiejętność argumentowania, świadomego używania środków językowych oraz komponowania wypowiedzi. Wybrane teksty zachęcają też do pogłębiania wiedzy, kształcą umiejętność samodzielnego i świadomego docierania do niej, co doskonale wpisuje się w realizację wymagań z obszaru *Samokształcenie*.

- Carlo Collodi, *Pinokio*

Książka może być punktem wyjścia do rozmów na temat przyjaźni, roli rodziny i przyjaciół w życiu człowieka, spełniania marzeń, wędrówki. Może także stanowić podstawę do dyskusji na temat odpowiedzialności, podejmowania decyzji, popełniania błędów i konieczności ponoszenia ich konsekwencji. Nauczyciel pracujący z uczniami może wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić umiejętność wskazywania w utworze wartości ważnych dla bohatera czy wyrażania sądu o postaciach.

- John Flanagan, *Zwiadowcy. Księga 1. Ruiny Gorlanu*

Lektura skłania do rozmów na temat przyjaźni, poświęcenia, odwagi i odpowiedzialności. Może również być wykorzystana podczas realizacji tematów dotyczących lojalności, wierności i wytrwałości. Podczas omawiania tekstu na zajęciach nauczyciel może kształcić u uczniów umiejętność określania doświadczeń bohaterów literackich, wyrażania własnego sądu o postaciach. Na przykładzie tego utworu może także zapoznać uczniów z cechami literatury tworzonej w konwencji *fantasy*. Książka wpisuje się również w schemat charakterystyczny dla wielu baśni – dobro zawsze zwycięża nad złem.

- Emilia Kiereś, *Rzeka*

Książka może stanowić punkt wyjścia do rozmów na temat dorastania, przebaczenia i pamięci, a także na temat wyborów, których musi w życiu dokonać każdy człowiek, oraz ponoszenia konsekwencji własnych decyzji. Może być źródłem refleksji o odwadze i honorze. Książka pokazuje też różnicę między dobrem a złem. Nauczyciel pracujący na zajęciach z uczniami może wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić określanie doświadczeń bohaterów literackich i wyrażanie własnego sądu o postaciach. Książkę można także wykorzystać podczas omawiania zagadnień związanych z rycerstwem, kodeksem rycerskim, rycerskimi zasadami. Może ona służyć jako materiał do analizy porównawczej w kontekście wizerunku rycerza ukazanego w powieści Henryka Sienkiewicza pt. *Krzyżacy*. Utwór utrzymany jest w konwencji baśniowej, przez co jego omówienie może stanowić uzupełnienie lekcji dotyczących baśni jako gatunku literackiego.

- Zofia Kossak-Szczucka, *Topsy i Lupus*
Opowieść ewokuje rozmowy na temat przyjaźni, odpowiedzialności i odwagi. Może też zachęcać do podejmowania dyskusji dotyczących dorastania, a także roli zwierząt w życiu człowieka. Nauczyciel może wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić w czasie zajęć umiejętność wskazywania w utworze wartości, nazywania wrażeń, jakie w uczniach wzbudza czytany tekst. Utwór można także wyzyskać jako źródło wiedzy na temat wielokulturowości na ziemiach polskich, ze szczególnym uwzględnieniem życia ludzi na Kresach. Powieść *Topsy i Lupus* służy też rozwijaniu w uczniach szacunku dla przeszłości oraz umiejętności posługiwania się piękną polszczyzną. Atutem tej książki jest także wprowadzenie dwugłosu narracyjnego – całą historię poznajemy z perspektywy człowieka i psa.
- Bolesław Leśmian, *Klechdy sezamowe*
Książkę potraktować można jako podłoże do rozmów na temat szczęścia, determinacji w spełnianiu marzeń, roli bogactwa w życiu człowieka. Utwór służy też omawianiu takich pojęć jak honor i miłość. Na zajęciach z uczniami warto wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić umiejętność wskazywania wartości prezentowanych w tekście literackim i określania wartości ważnych dla bohatera. Klechdy sezamowe wspierają także doskonalenie umiejętności posługiwania się piękną polszczyzną.
- Alan Aleksander Milne, *Kubuś Puchatek*
Opowieść oscyluje wokół problematyki przyjaźni, odwagi i odpowiedzialności. Może być pomocna w rozważaniach na temat troski o innych czy radzenia sobie w życiu z trudnościami. Nauczyciel, pracując z uczniami, może kształcić czytanie utworów literackich i wykorzystywanie w ich interpretacji odwołań do wartości uniwersalnych. Przedstawione w utworze postawy można wskazać jako przykład tego, w jaki sposób należy budować życzliwe relacje z innymi. Książka może pomóc nauczycielowi w omawianiu zagadnień dotyczących konstrukcji bohatera i jego charakterystycznych cech (mieszkańcy Stumilowego Lasu prezentują różne typy charakterów ludzkich).
- Longin Jan Okoń, *Tecumseh*
Książka może być punktem wyjścia do rozważań dotyczących przyjaźni, wolności i wartości ważnych w życiu każdego człowieka. Nauczyciel pracujący z uczniami może wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić umiejętność wskazywania w utworze wartości, nazywania wrażeń, jakie wzbudza w nich czytany tekst. Utwór można również potraktować jako źródło wiedzy o życiu codziennym Indian oraz inspirację w rozbudzaniu u uczniów pasji do poznawania świata.
- Ferdynand Antoni Ossendowski, *Słoń Birara*
Książka może stanowić punkt wyjścia do rozmów na temat przyjaźni, odpowiedzialności, roli rodziny w życiu człowieka oraz wprowadzać rozważania o wartości

wiedzy, ambicjach i chęci własnego rozwoju. Nauczyciel może wykorzystać tę pozycję, by kształcić u uczniów umiejętność wskazywania w utworze wartości i określania wartości ważnych dla bohatera. Pozycja ta może też być pomocna podczas realizacji tematów dotyczących roli zwierząt w życiu ludzi, odpowiedzialności człowieka za zwierzę, które się oswoiło. Utwór można również wyzyskać jako źródło wiedzy o życiu codziennym mieszkańców Indii w okresie brytyjskiego kolonializmu, może on stanowić impuls do rozbudzania u uczniów pasji do poznawania świata.

- Jacek Podsiadło, *Czerwona kartka dla Sprężyny*
Książka może być punktem wyjścia do rozmów na temat przyjaźni, empatii, tolerancji, pasji. Może stanowić też podstawę do rozmów na temat odpowiedzialności, biedy i wykluczenia, a także radzenia sobie z problemami i postawy *fair play*. Nauczyciel w oparciu o tekst lektury może kształcić u uczniów umiejętność wskazywania w utworze wartości ważnych dla bohatera i wyrażania sądu o postaciach.
- Louis de Wohl, *Posłaniec króla*
Książka może stanowić odniesienie do tematyki władzy, pokory, roli i obecności Boga. Nauczyciel może wykorzystać tę pozycję, by kształcić umiejętność czytania utworów literackich oraz wykorzystywania w ich interpretacji odwołań do wartości uniwersalnych, związanych z postawami religijnymi i etycznymi. Utwór można również potraktować jako źródło wiedzy o zwyczajach ludności żydowskiej i arabskiej. Może on uzupełniać treści zawarte w powieści Henryka Sienkiewicza *Quo vadis* (wzbogaca i uzupełnia charakterystykę św. Pawła). Na uwagę zasługuje również narracja tego utworu – fabułę książki poznajemy bowiem z perspektywy kilku bohaterów, dzięki czemu pozwala ona na kształcenie umiejętności oceniania jednego wydarzenia z kilku perspektyw.
- Lloyd Cassel Douglas, *Wielki Rybak*
Książka prezentuje przemianę bohatera, ukazuje przewyciężanie przez niego własnych słabości, rozstrzyganie rozterek i dylematów moralnych, podkreśla rolę i obecność Boga w ludzkim życiu. Jest to także propozycja, która może pomóc w omawianiu tematów dotyczących poszukiwania celu i sensu życia, problemu winy i przebaczenia. Na zajęciach warto wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić umiejętność czytania utworów literackich oraz wykorzystywania w ich interpretacji odwołań do wartości uniwersalnych związanych z postawami religijnymi i etycznymi. Utwór może stanowić też źródło wiedzy o zwyczajach ludności żydowskiej i arabskiej. Można omawiać go także jako kontekst dla *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza (wzbogaca i uzupełnia charakterystykę św. Piotra).

- Zofia Kossak-Szczucka, *Bursztyny* (wybrane opowiadanie)
Zbiór opowiadań może być punktem wyjścia do rozmów na temat roli historii, literatury i sztuki w życiu człowieka. Można omawiać tę lekturę w celu kształtowania umiejętności wykorzystywania w interpretacji tekstów literackich elementów wiedzy o historii. Posłuży ona nauczycielowi także do przekazania informacji o dziejach ziem polskich od czasów najdawniejszych, wyrabianiu w uczniach szacunku dla przeszłości. Utwór może być pomocny podczas wykazywania elementów konstrukcyjnych opowiadania jako gatunku literackiego.
- André Frossard, *Nie lękajcie się! Rozmowy z Janem Pawłem II*
Książka skłania do rozmów na temat wiary i moralności. Nauczyciel może wykorzystać tę pozycję, żeby podczas zajęć kształcić umiejętność czytania utworów literackich oraz wykorzystywania w ich interpretacji odwołań do wartości uniwersalnych związanych z postawami religijnymi i etycznymi. Książka służy prezentacji dialogu jako formy literackiej.
- Bolesław Prus, *Placówka*
Książka może stanowić punkt wyjścia do rozważań dotyczących pracy, wartości ziemi, postępowania etycznego, obyczajów polskich chłopów. Omawiając z uczniami tę lekturę, nauczyciel może kształtować umiejętność wykorzystywania elementów wiedzy o historii w interpretacji tekstów literackich. Utwór okaże się pomocny w przekazywaniu podstawowych informacji o ziemiach polskich pod zaborami, w XIX wieku. W kontekście edukacji w szkole ponadpodstawowej można potraktować go jako nawiązanie do historii o bogobożnym Hiobie, którego dotyka szereg nieszczęść – podobna sytuacja spotyka Józefa Ślimaka.
- Bolesław Prus, *Zemsta*
Tekst może być punktem wyjścia do rozmów na temat roli jednostki w społeczeństwie, pojęcia zemsty i skutków, jakie niesie ona za sobą. Nauczyciel może podczas zajęć omawiać treść tej lektury, by kształcić umiejętność czytania utworów literackich oraz wykorzystywania w ich interpretacji odwołań do wartości uniwersalnych związanych z postawami etycznymi. Utwór może być pomocny podczas omawiania elementów konstrukcyjnych noweli jako gatunku literackiego.
- Henryk Sienkiewicz, *Sąd Ozyrysa*
Opowiadanie posłużyć może inicjowaniu rozmów na temat władzy, mądrości, odpowiedzialności. W czasie zajęć warto wykorzystać tę pozycję, żeby kształcić u uczniów umiejętność wykorzystywania w interpretacji tekstów literackich odwołań do wartości uniwersalnych. Na uwagę zasługuje również narracja tego utworu, w której nie brakuje zabawnych porównań i dowcipnych nawiązań do kultury egipskiej.

- Nicolas Sparks, *Jesienna miłość*;

Lektura książki sprzyja rozmowom na temat miłości, szczerości, poświęcenia, wierności własnym zasadom. Może być też wykorzystana przy okazji realizowania tematów dotyczących pomocy innym oraz przemiany bohatera. Nauczyciel, pracując z tym tekstem, może kształcić u uczniów umiejętność czytania utworów literackich i wykorzystywania w ich interpretacji odwołań do wartości uniwersalnych. Na uwagę zasługuje również retrospekcyjna narracja, prowadzona przez dojrzałego Landona. Utwór umożliwia wprowadzenie do zagadnienia adaptacji utworów literackich (na podstawie książki powstał film pt. *Szkoła uczuć*).

Wskazówki dydaktyczne do wybranych utworów literackich

Bursztyny Zofii Kossak-Szczuckiej to zbiór opowiadań ilustrujący historyczne dzieje narodu polskiego. Opowiadania ułożone są chronologicznie, przedstawiają różne wydarzenia i postacie od czasów dawnych Słowian aż po dziewiętnasty wiek. Cały cykl ukazuje momenty chwały w historii państwa polskiego (zjazd gnieźnieński, hołd pruski), wskazuje przyczyny upadku Rzeczypospolitej (prywatna szlachty, nieudolne rządy Sasów). Na kartach książki pojawiają się też postacie związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi i kulturalnymi na ziemiach polskich (Bolesław Chrobry, Jan III Sobieski, Mikołaj Rej, Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz).

Opowiadania Zofii Kossak-Szczuckiej można wykorzystać do przeprowadzenia cyklu zajęć, realizując w ten sposób różnorodne wymagania szczegółowe zapisane w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

W odniesieniu do obszaru *Kształcenie literackie i kulturowe* proponuje się realizację treści związanych z rozpoznawaniem rodzaju i gatunku literackiego, wskazywaniem podstawowych cech gatunkowych opowiadania (prosta fabuła, narracja trzecioosobowa, wprowadzanie wyrazistych postaci), wykorzystywaniem w interpretacji tekstów elementów wiedzy o historii i kulturze (wiernie odwzorowywanie realiów wybranej epoki z uwzględnieniem życia codziennego w tym okresie), odwołaniem do potrzebnych kontekstów, np. biograficznego (Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz).

W zakresie *Kształcenia językowego* proponuje się realizację treści dotyczących zróżnicowania słownictwa, w tym rozpoznawania archaizmów, a także używania poprawnych form gramatycznych imion, nazwisk, nazw miejscowych, sposobów wzbogacania słownictwa (w opowiadaniach dostrzec można bogactwo leksyki wiernie oddającej realia epoki, do której nawiązują prezentowane zdarzenia).

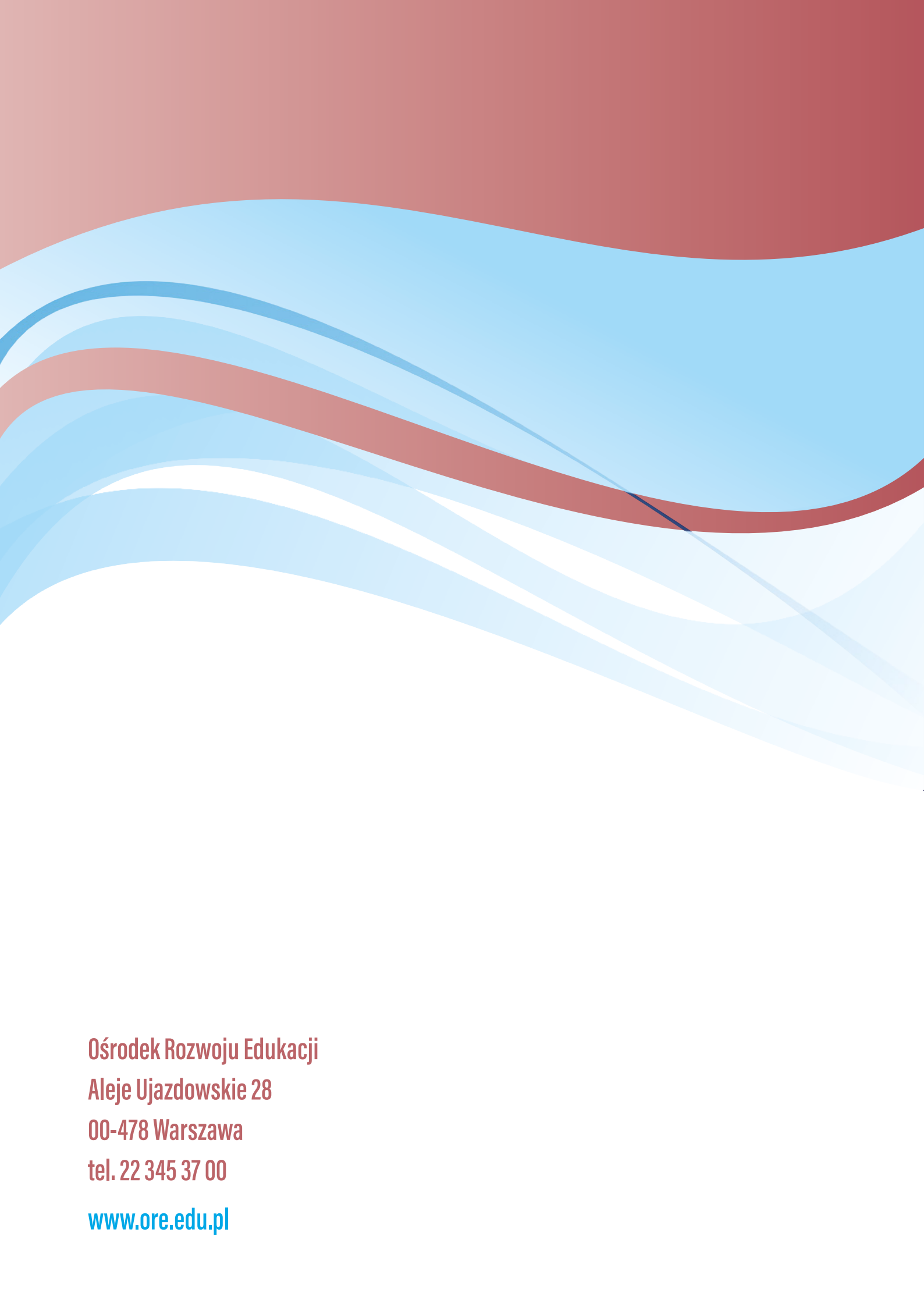
W ramach *Tworzenia wypowiedzi* proponuje się realizację zagadnień dotyczących funkcjonalnego wykorzystywania środków retorycznych, tworzenia dłuższych wypowiedzi

pisemnych, z zastosowaniem odpowiedniej kompozycji i zasad spójności językowej między akapitami.

Wybierając opowiadania jako lekturę uzupełniającą, warto zwrócić uwagę na te, które ze względu na poruszaną problematykę mogą odnosić się do treści lektur obowiązkowych i poszerzać zakres informacji zawartych w tych tekstach. Opowiadanie *Pod lipą* nie tylko przybliży obraz dworu czarnoleskiego i ziemiańskie życie Jana Kochanowskiego, ale może też stanowić uzupełnienie wiadomości dotyczących córek Jana Kochanowskiego, Urszuli, której autor poświęcił cykl dziewiętnastu trenów (cztery z nich zostały wskazane jako lektury obowiązkowe). Opowiadania: *Na paryskim bruku* oraz *Koncert Szopena* w swojej treści nawiązują do wydarzeń z okresu emigracji Polaków po upadku Rzeczypospolitej w XVIII wieku. Nakreślają, w jakich okolicznościach doszło do powstania narodowego eposu, przez co mogą wzbogacić treści zapisane w *Epilogu do Pana Tadeusza*. Kolejnym tekstem, na który warto zwrócić uwagę, jest opowiadanie pt. *Obiady czwartkowe*, które nawiązuje do słynnych spotkań organizowanych przez Stanisława Augusta Poniatowskiego. Fabuła opowiadania może wzbogacić wiedzę na temat twórczości Ignacego Krasickiego, autora m.in. bajek – wskazanych jako lektura obowiązkowa w klasach IV–VI.

Niektóre z opowiadań Zofii Kossak-Szczuckiej mogą być również inspiracją do poszerzenia przez uczniów wiedzy z zakresu gatunków literackich. W opowiadaniach odnajdujemy bowiem elementy gawędy (*Na łowach*), pogadanki (*Obiady czwartkowe*), obrazka (*Do światła*) czy legendy (*Jak pan Kulesza kościół budował*). W fabułę wybranych opowiadań autorka wplotła anegdoty (*Zemsta błazna*), inne zakończyła pointą (*Doczekał*).

Przedstawione powyżej propozycje nie wyczerpują wszystkich możliwości pracy z danym dziełem literackim. Mają jedynie stanowić inspirację dla nauczycieli, zachęcać ich do wnikliwego spojrzenia na zaproponowane lektury i szukania nowatorskich pomysłów na pracę z tekstami literackimi.

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
www.ore.edu.pl